

2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П. Ильин. – СПб: Питер, 2011. – 448 с.
3. Роджерс К. К теории творчества / К. Роджерс // Взгляд на психотерапию, становление человека. – М.: «Прогресс»; «Универс», 1994. – С. 415–417.
4. Психологія особистості : Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
5. Сас Н. Основи інноваційного управління навчальними закладами : навч.-метод. посіб. / Н. Сас. – Lap LAMBERT Academic Publishing, 2018. – 185 с.
6. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования : от деятельности к личности / С.Д. Смирнов. – М.: Академия, 2001. – 304 с.
7. Amabile T.M. Creativity in Context. Boulder, CO: Westview Press, 1996. – 324 p.

## ЖИТТЄСТВЕРДНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБРАЗ СВІТУ УЧНЯ ЯК СКЛАДОВА СПРАВЕДЛИВОЇ ОСВІТИ

Ільченко В.Р., Гуз К.Ж.  
(Київ, Україна)

Виконання наказу Президента України «Про цілі сталого розвитку» (№722/2019 від 30 вересня 2019 р.) співпало із необхідністю дистанційного навчання, дидактичні основи якого мали б розроблятися. Сучасний стан навчання учнів виявив необхідність звернути педагогам увагу на умови підвищення якості і справедливості освіти, в тому числі і при дистанційному навчанні.

Освіта – це не засвоєння інформації, а розвиток особистості формування, точніше, «вирощення» образу світу учня. Освіта (рос. «образование») згідно словника В. Даля походить від дієслова «образить» – наділити образом, надати учневі можливість реалізувати себе в процесі початкової діяльності в різних сферах. При цьому слід мати на увазі, що знання не передаються, передається лише інформація; знання – продукт і результат діяльності учня, а не знайомство з інформацією про чужі знання; перш за все, оволодіння учнем системою знань про дійсність в процесі формування наукової картини світу і її особистісно значимої складової – життєствердного національного образу світу.

Як вважає еліта планети Римський клуб (2018 р.), сучасна цивілізація в небезпеці [1]. Їй, а отже і всім нам, загрожує перенаселеність планети, знищення фауни (97% її по масі припадає на людину і тварин, яких вона розводить, і лише 3% на всіх інших хребетних – від кажанів до слонів); вичерпання всіх ресурсів, радикальні зміни середовища життя, які можуть призвести до зміни клімату, неприйнятні для вищих рослин і тварин. Крім того, нам загрожує духовна, а з часом і соціальна деградація через тиражування школою за висловом В. Базарного напівлюдей з глибоко розщепленою вузькопредметним урокодавнням свідомістю, яка підлягає програмуванню і не здатна до досягнення високих рівнів інтелекту [2].

Якою повинна бути сучасна освіта, в першу чергу, природничо-наукова, щоб кожний представник суспільства вважався повноцінним, здатним до збереження природи, себе і людства громадянином? Це основне питання, яке має розв'язувати будь-яке навчання, в тому числі і дистанційне.

Дитина, учень як частина природи, живе за її законами і відгукується на її впливи. Досвід впровадження моделі освіти сталого розвитку «Довкілля» показує, що успіхи в навчанні та вихованні учнів залежать від структури навчального процесу, в якій реалізуються біоритми людського організму та навколишнього середовища (довкілля), в якому народилась людина, з яким вона пов'язана обміном речовин, енергії, інформації. Цього вимагає принцип природовідповідності, який обґрунтований вперше Коменським. Проголошуючи рівність людей від природи, великий педагог не заперечував наявності в

кожного індивідуальних задатків, як і слов'янський Сократ Григорій Сковорода у своєму заклик: «Пізнай природу, пізнай свій народ, пізнай себе».

Модель ОСР «Довкілля» дала можливість реалізувати в шкільному житті біоритм українського народу завдяки урокам серед природи, які по можливості проводилися відповідно до народного календаря – у свята українського народу. Це була не релігійна пропаганда, а впровадження української народної педагогіки в навчальний процес. Педагоги України є спадкоємцями великих скарбів народної педагогіки, творчого досвіду всесвітньо відомих педагогів К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського; вони зобов'язані продовжувати і поглиблювати традиції народної педагогіки. Народна педагогіка – це галузь педагогічних знань і досвіду народу, система поглядів на навчання і виховання підростаючого покоління, створена народом у процесі свого історичного розвитку [3].

На уроках серед природи, під час підготовки до них та моделюванні результатів безпосереднього пізнання рідного довкілля, презентації їх на узагальнюючих уроках учні 1-11 класів залучались до усної народної творчості, народного мистецтва, національних традицій, перш за все у збереженні всього живого, звичаїв, обрядів, національної символіки, народних ігор. Слід зазначити інтерес старшого покоління до проведення уроків серед природи, презентації результатів пізнання на них. Бабусі і дідуся часто виявляли бажання бути помічниками учителя на уроці, консультантами при оформленні результатів уроку та болільниками під час їх представлення на узагальнюючому уроці.

Результати дослідження психологами рівнів інтелекту, мотивації навчання, рівнів соціальної зрілості, рівнів здоров'я учнів, що навчалися за моделлю освіти «Довкілля», порівняно з однокласниками, що навчалися за традиційною моделлю освіти, були такими високими, що їх доводилося повторювати [4, с. 230-233]. Головний результат, якого досягали учні як ознаки якісної і справедливої освіти на кожному етапі навчання – це наявність у них життєствердного національного образу світу [2, с. 102-120].

У 2014 р. на Міжнародній виставці «Сучасні заклади в освіті» за модель ОСР «Довкілля» Інститут педагогіки НАПН України був нагороджений золотою медаллю [4]. В той час модель ОСР «Довкілля» охоплювала дошкілля, початкову школу, природничі предмети 7-11 кл. – біля 2 млн. учнів понад 500 шкіл України [5, с. 215-228].

Сучасні заклади освіти мають, перш за все, надавати можливість кожному учневі формувати, точніше «виросувати» свій життєствердний національний образ світу як вихідний пункт і результат будь-якого пізнавального процесу, будь-якої взаємодії з дійсністю [2].

Образ світу – особистісно значима система знань, вмінь, цінностей, переконань, яку особистість формує впродовж життя. В основі системи мають бути загальні закономірності, відкриті наукою (закономірності природи, екології, закономірності культури, розвитку літературного процесу).

Впровадження в навчальний процес освітньої моделі ОСР «Довкілля» (дошкілля, початкова школа, природничі предмети 5-11 кл.) показало, що образ світу, як результат навчального процесу на кожному етапі – це водночас і досягнення якісної, справедливої освіти учнем [4, с. 215-228]. За час дослідження образів світу, їх основи – образів природи – як основної якості освіченості особистості ми не виявили двох однакових образів світу, їхніх символів, пояснення образів світу учнями. Наведемо приклад пояснення образу світу ученицею 11 класу Кременчуцької гімназії №5. Дівчинка вважає, що природа кожного наділила необхідним тільки йому, і ця необхідність прийшла з глибини віків свого народу:

Природа все завчасно зраховала,  
Вона вже знала, що й кому потрібно...  
І кожному своє подарувала –  
Бери лишень і користуйся гідно!  
Все таке різне й водночас єдине,

Все неповторне, але не одне.  
Навіщо ж бо Природі та людина,  
Що шансу зруйнувати не мине?  
Гармонія – синонім до Природи,  
А рівновага – до її творинь...  
Ми на Землі – не перші із народів,  
Тож нумо не зганьбімо покоління.

(Богдана Винокур) [5, с. 318].

Дитина, якій була створена можливість вирощення життєствердного національного образу світу, закликає всіх причетних до освіти не зганьбити покоління українського народу. Є над чим задуматись освітянам, політикам, всім українцям.

#### Список використаних джерел:

1. Weizsaecker E., Wijkman A. Римский клуб, юбилейный доклад. Вердикт: «Старый Мир обречен. Новый Мир неизбежен!» («Come On!») [Електронний ресурс: <https://matveychev-oleg.livejournal.com/6653054.html>].
2. Гуз К.Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу / К.Ж. Гуз. – Полтава: Довкілля-К, 2004. – 472 с.
3. Українська народна педагогіка в школі. Методичні вказівки для студентів. Укладачі Т.Я. Василенко, А.Г. Калениченко, М.І. Кравчук та ін. – К.: КГПІ, 1990. – 44 с.
4. Грамматика любви : [науково-публіцистичне видання] / укладач В.Р. Ільченко; під редакцією В.Р. Ільченко та В.А. Продаєвича. – Полтава, Одеса: 2017 – 304 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/778488685585903/files/>.
5. Природознавство-11: підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів / [В.Р. Ільченко, К.Ж. Гуз, О.Г. Ільченко, О.С. Гринюк та ін.]. – К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 320 с.

#### НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯКІСНОЇ ТА СПРАВЕДЛИВОЇ ОСВІТИ

Ільченко О.Г., Ляшенко А.Х.  
(Київ, Україна)

Модернізація шкільної освіти відбувається в напрямку переорієнтації її на засади сталого розвитку, формування цілісного світорозуміння учнів, холістичного світогляду суспільства, чого проблематично досягти без формування життєствердного образу світу кожного учня, життєствердної моделі світу суспільства, досягнення якісної та справедливої освіти [1, с. 18-24]. Для модернізації освіти необхідно створити відповідне навчальне середовище, оскільки це генеральний дидактичний фактор, від якого найбільшою мірою залежить ефективність освітнього процесу, спрямованого на формування мотивованої громадянської позиції збереження довкілля, передачі його з покоління в покоління в непогіршеному стані.

Під навчальним середовищем ми розуміємо систему впливів і умов формування особистості за соціально заданим зразком, систему можливостей для розвитку природних задатків учня, яка включає:

– просторово-предметний компонент – матеріальну базу, необхідну для навчання, виховання, розвитку особистості, її основної освітньої характеристики – життєствердного національного образу світу; матеріальна база включає кабінети, які відповідно до вікових особливостей є моделлю етносоціоприродного довкілля учня, екологічну стежку, зелені класи та ін.;

– соціальний компонент, який забезпечує взаєморозуміння і задоволення потреб всіх суб'єктів навчального процесу – педагогів, учнів, батьків, адміністрацію школи та ін.;